

10.33537/sobild.2024.15.2.1

### Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 27.04.2024  
Kabul edildiği tarih: 10.07.2024

### Article Info

Date submitted: 27.04.2024  
Date accepted: 10.07.2024

## TÜRKİYE CUMHURİYETİ MÜFREDAT PROGRAMLARINDA LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASININ İNCELENMESİ

EXAMINATION OF THE PEACE TREATY OF  
LAUSANNE IN THE CURRICULUM PROGRAMS  
OF THE REPUBLIC OF TURKEY

**Ali YALÇIN** 

Dr., Yalova, Türkiye, aliylcn77@gmail.com

### Anahtar sözcükler

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Milli Mücadele, Lozan Antlaşması, ilköğretim ve ortaöğretim, Müfredat.

### Keywords

History of the Republic of Turkey, National Struggle, Treaty of Lausanne, Primary and secondary education, curriculum.

### Öz

Türk siyasi tarihinde, Milli Mücadele döneminin vazgeçilmez bir yeri vardır. Bu dönemde Cumhuriyetin kurulmasında ve yeni kurulan devletin reformlarını gerçekleştirmesine öncülük eden gelişmelerden biri de Lozan Barış Antlaşmasıdır. Bu açıklamalardan hareketle çalışmanın amacı, Cumhuriyet döneminden itibaren günümüze kadar gelen ilköğretim ve ortaöğretim dersleri müfredat programlarında Lozan Barış Antlaşması'nın varlığını, içeriğinin sunuluşu ve değişimini belirlemektir. Dolayısıyla araştırma, Türk eğitim sisteminin önemli bir parçası olan müfredat programlarında Lozan Barış Antlaşmasının nasıl ele alındığını anlamak açısından dikkate değerdir. Araştırma kapsamında, Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesinin sembolü olan Lozan Barış Antlaşması'nın ana maddeleri ve imzalanma süreci hakkında bilgiler verilmiştir. Ardından, Türkiye'nin eğitim sistemine bu tarihi belgenin nasıl dâhil edildiği, öğrencilere nasıl öğretildiği ve müfredat programları içerisindeki gelişimi üzerine odaklanılmıştır. Bu yüzden araştırma, nitel araştırmanın yapısına uygun olarak tarihsel bir araştırma özelliğine sahiptir. Araştırmanın temel veri kaynakları, Cumhuriyetten günümüze kadar gelen Tarih, Sosyal Bilimler, Hayat Bilgisi, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programlarını kapsamaktadır. Yapılan analizler sonucunda Cumhuriyetten günümüze müfredat programlarında Lozan Antlaşmasının varlığı; "Milli İntibah Devri ve İstiklal Harbi; Lozan Konferansı ve Türk mucizesi; İstiklal Harbi ve Lozan'dan Cumhuriyetin ilanına kadar Lozan Konferansı; İsmet İnönü ve Lozan barışı; Yurdun düşmanlardan temizlenmesi ve Lozan Barışı" konulu başlıklarla ifade edildiği belirlenmiştir. Lozan Antlaşması, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren, öğretim programlarında bizzat Lozan Konferansı, barışı, önemi ve antlaşması şeklinde daha çok yer edindiği görülmektedir.

### Abstract

The period of National Struggle has an indispensable place in Turkish political history. In this period, one of the developments that led to the establishment of the Republic and the realization of the reforms of the newly established state was the Lausanne Peace Treaty. Based on these explanations, the aim of the study is to determine the existence of the Lausanne Peace Treaty, the presentation of its content and its changes in the curricula of primary and secondary education courses from the Republican period to the present day. Therefore, the research is noteworthy in terms of understanding how the Lausanne Peace Treaty is handled in curricula, which is an important part of the Turkish education system. Within the scope of the research, information about the main articles and the signing process of the Lausanne Peace Treaty, which is the symbol of Turkey's struggle for independence, is given. Then, it focuses on how this historical document was incorporated into Turkey's education system, how it was taught to students and its development in curriculum programs. Therefore, the research has a historical research characteristic in accordance with the structure of qualitative research. The main data sources of the research cover the history, social studies, life science, Turkish Revolution History and Kemalism curricula from the Republic to the present. As a result of the analysis, it was determined that the existence of the Treaty of Lausanne in the curricula from the Republic to the present day was expressed under the titles of "National Revolution and War of Independence; Lausanne Conference and the Turkish miracle; War of Independence and Lausanne Conference from Lausanne to the proclamation of the Republic; İsmet İnönü and the peace of Lausanne; Clearing the country from enemies and the peace of Lausanne".

**Giriş**

Türkiye'nin siyasi tarihinde önemli bir dönemeç olarak görülen Lozan Antlaşması, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında gerçekleşen ve ülkenin ulusal sınırlarını belirleyen önemli bir antlaşmadır. Bu sınırlar, Misak-ı Milli (Ulusal Ant) sınırlarıyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Açıkçası bu antlaşma, 24 Temmuz 1923 tarihinde İsviçre'nin Lozan kentinde imzalanmış ve Türkiye'nin uluslararası alanda tanınmasını sağlayan önemli bir anlaşma olmuştur. Bu antlaşma, Osmanlı İmparatorluğu'nun sona erdiği ve modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu sürecin önemli bir başlangıç noktasıdır. Lozan Barış Antlaşması, Türkiye'nin bağımsız bir devlet olarak bilinmesine, ulusal sınırlarının belirlenmesine, ekonomik bağımsızlığının kazanılmasını ve azınlık haklarının düzenlenmesini sağlamıştır. Bu antlaşma ile Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun borçlarından ve kapitülasyonlardan kurtulmuş, ulusal egemenlik tam anlamıyla sağlanmıştır. Böylece, Mustafa Kemal Atatürk liderliğindeki Türkiye Cumhuriyeti, uluslararası alanda tanınmış ve bağımsızlığını pekiştirmiştir (Altuğ, 1997; Toprak, 2016; Benazus, 2023).

Lozan ile kapitülasyon ayrıcalıklarının sona erdirilmesi, Türkiye'nin ekonomik bağımsızlığı açısından büyük bir kazanım olmuştur. Bu sayede, Türkiye kendi ekonomik politikalarını bağımsız bir şekilde yürütebilmiştir. Lozan'da, Türkiye'deki azınlıkların dini, kültürel ve eğitim hakları, güvence altına alınmıştır. Bu düzenlemeler, Lozan Antlaşması'nın Türkiye'deki toplumsal barışı koruma çabasının bir parçasıdır. Müslüman olmayan azınlıkların (özellikle Rum, Ermeni ve Yahudi toplulukları) hakları korunmuş, bu topluluklara dini ve kültürel haklar sağlanmıştır (Kılıç, 2012).

Lozan Barış Antlaşması, I. Dünya Savaşı sonrası Türkiye'nin barış ve istikrar içinde yeniden yapılanmasının temelini atmıştır. Bu antlaşma ile Türkiye, modernleşme ve kalkınma yolunda önemli adımlar atabilmiştir. Lozan, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerde saygın bir konum kazanmasını sağlamış ve uzun süreli barış ve istikrarın temelini oluşturmuştur. Nihayetinde Lozan Antlaşması, Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası alanda ülkenin ekonomik ve siyasi bağımsızlığını pekiştirmiş ve modern Türkiye'nin temellerini atmıştır. Bu nedenle, Lozan Barış Antlaşması, Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki en önemli dönüm noktalarından biri olduğunu söylemek mümkündür. Her ne kadar boğazlar konusundan Türkiye'nin egemenlik hakları kısıtlanmışsa da 1936 yılında Möntrö Boğazlar Sözleşmesiyle bu haklar Türkiye lehine karar alınmıştır (Tural, 2003; Sonyel, 2006; Şahin, 2006; Şimşir, 2012; Benazus, 2023).

Türk tarihinde önemli bir antlaşma olarak görülen Lozan Antlaşması, kurulan Cumhuriyetin diplomatik ilişkilerini geliştirmesi ve uluslararası toplumda yerini alması açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu antlaşma, Türkiye'nin uluslararası alanda iç ve dış politikada bağımsız bir politika yürütmesinde etkili bir rol oynamıştır. Çünkü Lozan, Türkiye'nin diplomatik ilişkilerini geliştirmesi ve uluslararası toplumla bütünleşebilmesini hızlandırmıştır. Bu durum, Türkiye'nin dünya politikasında aktif bir rol oynamasına katkı sağlamıştır.

Bu açıklamalardan anlaşıldığı üzere Türkiye zor şartların üstesinde gelerek kurulabilmiştir (Özgiray, 1996).

Kodaman'a (1989) göre Lozan Barış Antlaşması'nın Türk devleti için diplomatik açıdan mümkün olan en iyi sonuca ulaştığını ve yeni devletin ihtiyaçlarını karşıladığını belirtmektedir. Bu bağlamda, Lozan'ın bir başarı olduğunu ifade etmektedir. Lozan Antlaşması, yüzyıldır Türk toplumunun refahını sağlamak amacıyla imzalanmış önemli bir antlaşmadır. Bu antlaşma, Türk devletinin hukuken eşit ve fiilen galip olarak yer aldığı bir antlaşma olarak kabul edilmiştir. Bu durum, Osmanlı Devleti'nin son döneminde kabul edilen ve Türkiye'nin bağımsızlığını tehdit eden Sevr Antlaşması'nın geçersiz kıldığı anlamına gelmektedir. Lozan Antlaşması, Batı Trakya, Musul, Adalar, Kıbrıs, Hatay, İskenderun ve Boğazlar gibi önemli meselelerin çözümünde Türk halkının haklarını gözetmiştir. Dolayısıyla, Lozan Barış Antlaşması, Türk devleti ve toplumsal adalet açısından büyük kazanımlar sağlamıştır (Kodal, 2006; Giritli, 1993; Şahingöz, 1997; Karacan, 2009; Demirci, 2011; Coşkun, 2019).

**Lozan Barış Antlaşmasının Türk Eğitim Tarihindeki Yeri**

Lozan Antlaşması, siyasi, hukuki ve askeri alanların yanı sıra eğitim, sosyal ve kültürel alanlarda da kayda değer değişimlere neden olmuştur. Türk eğitim tarihi açısından değerlendirildiğinde, Lozan Antlaşması'nın en önemli sonuçlarından biri, Türkiye'deki yabancı okulların denetlenmesi ve milli eğitime uygun hale getirilmesidir. Antlaşma, Türkiye'deki yabancı okulların eğitim programlarının Türk eğitim sistemine uygun olmasını zorunlu kılmıştır. Bu durum, yabancı okulların müfredatlarının denetlenmesini ve Türkçe derslerinin zorunlu hale getirilmesini sağlamıştır. Bu sayede, azınlık okullarında Türk kültür ve tarih derslerinin verilmesi zorunlu hale getirilmiş, bu okulların Türk milli eğitim sistemine dâhil edilmesi sağlanmıştır. Lozan Antlaşması sonrasında, Türk eğitim sisteminin millileşme süreci hız kazanmıştır. Antlaşma, Türkiye'nin tam bağımsızlık ve egemenlik haklarını tanıdığı için, eğitim alanında da milli bir politika izlenmeye başlanmıştır. Bu süreçte, yabancı ve azınlık okullarının yanı sıra Türk okullarının da müfredatları milli değerler doğrultusunda yeniden düzenlenmiş, Atatürk ilke ve inkılaplarına uygun bir eğitim sistemi oluşturulmuştur (Eroğlu, 1985; Kodaman, 1989; Erkan, 2009; Akyüz, 2016; Düşgün, 2017). Lozan Antlaşması'nın ardından, Türkiye'de kültürel ve eğitimsel reformlar gerçekleştirilmiştir. Bu reformlar kapsamında, eski Osmanlı medreseleri kapatılmış, modern okullar açılmış ve eğitimde çağdaş yöntemler benimsenmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte, Latin alfabesinin kabulü, kadınlara eğitimde eşit haklar tanınması ve karma eğitime geçiş gibi önemli adımlar atılmıştır. Lozan Antlaşması sonrasında, yükseköğretim kurumlarında da önemli değişiklikler yapılmıştır. 1933 Üniversite Reformu ile Darülfünun kapatılmış ve yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. Bu reformlar, üniversitelerin modern bilimsel yöntemlerle eğitim vermesini ve uluslararası düzeyde rekabet edebilir hale gelmesini sağlamıştır. Türk dilinin ve tarihinin araştırılması ve öğretilmesi konusunda çalışmalar hızlandı. 1932 yılında Türk Dil ve 1931 yılında ise Türk Tarih Kurumu kuruldu. Bu kurumlar, milli bilincin ve kültürün geliştirilmesi açısından önemli rol oynadı (Akyüz, 2016). Lozan

Antlaşması'nın ardından, Türkiye'de laik eğitim sistemi benimsenmiştir. Dinî eğitim veren kurumlar kapatılmış ve dinin eğitim üzerindeki etkisi azaltılmıştır. Bu süreç, eğitimin seküler bir temelde yürütülmesini ve bilimin ön planda tutulmasını sağlamıştır. Lozan Antlaşması sonrasında, Türkiye'de eğitimde fırsat eşitliği sağlanması için çalışmalar yapılmıştır. Köy Enstitüleri'nin kurulması, eğitimde köylü ve kentli ayrımının azaltılmasını ve herkesin eşit eğitim imkânlarına kavuşmasını sağlamıştır. Lozan Barış Antlaşması, Türk eğitim sistemi üzerinde derin etkiler bırakmış ve modern, millî ve laik bir eğitim sisteminin temellerinin atılmasına katkıda bulunmuştur. Bu antlaşma, aynı zamanda Cumhuriyet dönemi Türk romanlarına konu olmuş ve eğitimdeki yerini korumuştur (Düşgün, 2017). Bu süreç, Türkiye'nin eğitimde çağdaşlaşma ve modernleşme yolunda önemli adımlar atmasını sağlamıştır. Dolayısıyla eğitimde birlik, laiklik, dil ve tarih bilinci gibi konulara yansımaları ile Türk eğitim sistemi, Lozan sonrasında önemli bir dönüşüm geçirmiştir (Bilsel, 2023; Benazus, 2023). Bu bağlamda, yüzüncü yılını dolduran ve önemini hala koruyan bu antlaşmanın Türkiye Cumhuriyet Tarihi müfredat programları içerisinde Lozan Barış Antlaşması'nın nasıl ele alındığı, öğrencilere sunulan içeriklerin neler olduğu ve bu antlaşmanın öğrencilerin tarih bilinci ve ulusal kimlik oluşumu üzerindeki etkileri gibi faktörler bu araştırmanın temel odak noktasını oluşturmaktadır. Bu önemli belgenin müfredat içerisindeki konumu ve anlatım şekilleri, Türkiye'nin tarihi gelişimini anlamak ve öğrencilere etkili bir şekilde aktarmak adına büyük bir öneme sahiptir. Türk eğitim ve öğretim sürecinde bilgiyi üretme, bilgiye yön verme ve bilgi edinme kaynaklarının inanılmaz çeşitlenmesiyle öğrenme sürecine yön veren öğretim programları ve ders kitapları, eğitim ve öğretim yaşantısının vazgeçilmez unsurları arasında rol almaya devam etmektedir. Öğretim programları ve ders kitapları bir kılavuz görevi görür. Bu nedenle hedeflenen bilgi ve metinsel ifadeler, gelecek kuşakların dünya görüşüne yön verir. Hatta çocukların gelecekte tarihsel konulara yönelik ilgi ve duyarlılıkları bu şekilde desteklenebilir. Çünkü öğretim programı, bir okuldaki dersin konularını kapsayan ve belli bir plan dâhilinde oluşturulan müfredattır (Türk Dil Kurumu, [TDK], 2023). Bu nedenle, ders programları ve kitaplar sadece bilgi sunmakla kalmaz, aynı zamanda bir toplumun siyasi ve sosyal değerlerini de kalıcı şekilde pekiştirmeye çalışırlar (Aslan, 2010).

Türk eğitim sisteminin yapısal olarak önemli bir bileşeni olan öğretim programları ve ders kitaplarında çok sayıda antlaşma ve konferans ismi geçmektedir. Lozan Antlaşması, Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal bağımsızlığını uluslararası alanda tanıtan ve ülkenin dönüşüm ve modernleşme sürecini hızlandıran bir kilometre taşıdır (Aslan, 2010). Özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile beraber eğitim alanında yapılan reformlardan biri de öğretim programları ve ders kitaplarıdır. Nitekim Cumhuriyet ideolojisini ve reformlarını halka tanıtmak ve benimsetmek için okullarda öğretilen konu ve dersler son derece önemlidir. Şayet Cumhuriyetin ilk yıllarında hedeflenen vatandaş: Vatanına ve devletine bağlı, cumhuriyeti seven, koruyan ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetine ait reformları benimsemektir. Bu açıklamaların ışığında, tarihi olayları ve gerçekleri öğretmek, Türk eğitim sisteminde Tarih, Sosyal Bilgiler, İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinin temel amaçlarından biri olmalıdır (Aktekin, 2009).

Cumhuriyet döneminde, tarih, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde Atatürk dönemi ve Milli Mücadele sürecini içeren konuların bulunduğu bilinmektedir. Fakat bu konuların anlatış sunumu ve neler olduğu hep merak konusudur. Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığını resmen tescilleyen ve 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması, ülkenin imzaladığı ve hala geçerli olan bir belgedir. Bu konuya geçmeden önce antlaşma ismine açıklık getirmenin yararlı olacağı düşünülmektedir. Literatürde *antlaşma* terimi kâğıt üzerinde tüm maddeleri kapsadığı gibi sözleşme veya itilafname anlamına da gelmektedir. Hatta her antlaşma, pek çok ayrıntıyı beraberinde getirmektedir (Soysal, 1989). Nitekim antlaşmalar, bir milletin adeta yeniden doğuşu olabileceği gibi yeni sorunların çıkmasına da sebep olabilir. Özellikle antlaşmaya katılan diplomatların ve bürokratların hünnerleri, bilgi, becerileri ve ustalıklarını en iyi bir şekilde sergileyen ve ikna gücü yüksek kişilerinde maharetlerini sergilendiği bir ortamdır (Aktaş, 2013). Bu sebeple Lozan antlaşması, birçok araştırmacı tarafından farklı isimlerle anılagelmiştir. Hatta ilköğretim programlarında, "*Lozan Muahedesi*" ismiyle imzalanmış ve zamanla bazı devlet adamları ve tarihçiler, "*Lozan Barış Antlaşması*" ismiyle kullanmaya başladıkları için zamanla ders programları ve kitaplarında çoğunlukla bu isimle kullanılmıştır.

Birinci Dünya savaşı sonrasında Anadolu'da bir kurtuluş mücadelesi başlamış yıkılan Osmanlı devleti yerine yeni bir devlet kurmayı hedefleyen Mustafa Kemal ve silah arkadaşları Anadolu'nun dört bir tarafında itilaf devletleriyle mücadele etmiş, bunun neticesinde birçok antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşmalardan biri olan Lozan antlaşması, kimi araştırmacıların yorumuna göre maddeleri, karşı devletin hareket kabiliyetini kısıtlamaya yönelik bir antlaşma olduğu iddia edilmiştir (Beriker ve Druckman, 1991). Lozan Barış Antlaşması, günümüz Türkiye'sine yön veren belge olarak kabul edilir. Antlaşma, Türkiye'yi temsilen İsmet Paşa başkanlığındaki Türk Delegasyonu'na, Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Bakanı Sinop Milletvekili Doktor Rıza Nur Bey ile İktisat Bakanı Sabıki Trabzon Milletvekili Hasan Hüsnü Bey'in katılımıyla imzalanmıştır (Öpöz, 1998). 1922 yılında İsviçre'nin Lozan kentinde başlayan görüşmeler, sadece Yunanistan ile hesaplaşmayı ve savaşa son veren bir barışı imzalamayı amaçlamamıştır. Aynı zamanda Birinci Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkan "Şark Meselesi"ne çözüm bulma çabaları, konferansın temel sorunlarından birini oluşturmuştur (Eroğlu, 1986). Geçmişte olduğu gibi günümüzde de bu antlaşmayla ilgili tartışmalar devam etmektedir. Bazı tarihçiler, antlaşmayı başarılı bulurken, diğerleri de Türkiye'nin savaşta elde ettiği bazı kazanımların antlaşma ile kaybedildiğini düşünmektedir (Akyol, 2008). 21 Kasım 1922'de başlayan Lozan görüşmelerinde Türk devlet heyetine, başta kapitülasyon ve Ermeni yurdu olmak üzere Türk milletinin adli, mali ve ekonomik bağımsızlığına aykırı maddeler içeren bir barış taslağı sunulmuş. Türk heyetinin bu taslağı kabul etmeyi reddetmesi üzerine, Lozan görüşmeleri 4 Şubat 1923'te durdurulmuştur. Ancak daha sonra 23 Nisan 1923'te görüşmelerin ikinci aşaması başlatılmış ve sonunda 24 Temmuz 1923'te İsmet Paşa tarafından Lozan Antlaşması imzalanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk adlı eserinde bu görüşmelere ilişkin olarak, "Lozan sulh masasında tartışılan konular, sadece üç-dört yıllık yeni



bir döneme özgü değildi. Konferansta yüzyıllık hesaplar ele alınıyordu. Bu kadar eski ve karmaşık hesapları çözmek kesinlikle kolay değildi" şeklinde açıklamalarda bulunarak konunun önemini vurgulamıştır (Atatürk, 2012; Hocaoğlu, Kara, Alemdar ve Keleş, 2022). Bu açıklamalardan hareketle konuya dikkat çekmek ve konunun önemini belirtmek adına birinci ve ikinci Lozan görüşmelerinde ele alınan konuları şu başlıklarla (Meray, 1970) izah etmek mümkündür:

**Tablo 1.** Lozan Konferansı'nda görüşülen konular

Lozan Konferansı'nın birinci dönemi	Lozan Konferansı'nın ikinci dönemi
Trakya sorunu	Sınırlarla ilgili sorunlar
Musul sorunu	Yunanistan'dan istenen savaş tazminatı sorunu
Boğazlar sorunu	Adli Kapitülasyonlar sorunu
Azınlıklar sorunu	Osmanlı genel borcu meselesi
Kapitülasyonlar sorunu	İmtiyazlar meselesi
Mali ve İktisadi Sorunlar	Türk topraklarının tahliyesi meselesi
	Mali ve iktisadi (faizler, imtiyazlar, tamirat) meseleler

Türkiye'de olduğu gibi dünyada da insanların tarih bilinci edinmeleri ve bu yönde eğitilmeleri, tarihsel mirasa sahip çıkmak adına önemlidir. Çünkü geçmişini ve tarihini bilmek, kendi kültürel hafıza kimliğine sahip çıkmak demektir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti amaçlarını, gerçekleşen yenilikleri, hedeflerini topluma benimsetmek amacıyla tarih, sosyal bilgiler, inkılap tarihi ve hayat bilgisi derslerini müfredata koymuştur. Özellikle tarih dersleri sayesinde Cumhuriyet rejimi hak ettiği yere ulaşmış ve yenileşme hareketinin de öncüsü olmuştur (Merey, 2014). Öğretim programlarının hedefleri doğrultusunda, demokratik bilince sahip, hak ve sorumluluklarını bilen, tarihi mirasın değerini ve kıymetini bilen bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için öğretim programlarında amaçlanan maddeler ve ders kitabında yer alan konuların büyük önem taşıdığını hatırlatmakta fayda vardır. 2023 yılı, tam olarak cumhuriyetten günümüze Lozan Barış Antlaşması'nın 100. yılıydı. Konunun önemini belirtmek adına Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlıdan kalan sorunlarını çözmek amacıyla adeta Anadolu tapusunu almıştır. Çünkü Lozan Barış Konferansı'nda ele alınan konular ve başlıklara bakıldığında, şuanki Türkiye'nin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel dokusunu belirlemiştir (Kavaf, 2015). Aslında çok uluslu bir yapıdan kalan sorunların ulus devlete indirildiği bir yasal belgedir. Bu nedenle hâkim konunun önemi ortadayken bunun Cumhuriyetten günümüze kadar gelen tarih, hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersleri öğretim programlarında Lozan antlaşmasının varlığını ve anlatış sunumu belirlemenin, tarihsel olayları, antlaşmaları ve Türkiye'nin bölgesinde atacağı adımlarla ilgili geleceği anlamak ve tahminler yürütmek adına önemli olduğu düşünülmektedir. Konuyla ilgili araştırmalar incelendiğinde, Türkiye'de ders kitapları (Aslan, 2010), Lozan maddeleri (Özcan, 2011), Ortaöğretim tarih ders kitaplarında barış ve antlaşmaları üzerinde değerlendirme (Aktaş, 2013), Lozan Antlaşmasının TBMM'ye yansımaları (Özcan, 2011), basında Lozan

(Kara, 2011) sosyal ve kültürel değişimde Lozan Mübadelesi (Kavaf, 2015), Lozandaki Türk heyetinin sosyal ve kültürel etkisi (Bozaslan, 2019), ortaokul T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitapları içerisinde belirtilen antlaşma metinleri (Biçer, 2019) Türk Kurtuluş Savaşı ve dış politika (Sonyel, 1973) isimli araştırmaların daha çok siyasi ve sosyal ağırlıklı çalışmalar olduğu görülmektedir.

Cumhuriyet döneminden itibaren Cumhuriyet ideolojisini temsil eden konu ve başlıkların öğretim programlarında kendine yer edindiğini söylemek mümkündür. Bu yüzden tarihi olay ve olguları bilmek, geçmişinden haberdar olmak, tarih bilincine sahip olmak, Cumhuriyet ideolojisine sahip olmak demektir (Aslan, 2010). Bu çalışmalar ışığında Cumhuriyet döneminden itibaren günümüze kadar gelen ilköğretim ve ortaöğretim dersleri öğretim programlarında Lozan antlaşmasının varlığını ve değişimini ortaya çıkartmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, şu sorunun cevabı aranmıştır:

1. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde cumhuriyet döneminden itibaren günümüze kadar yürürlüğe konulan ders müfredatlarında Lozan antlaşması hakkında ne tür bilgiler mevcuttur?

## Yöntem

### Araştırmanın Modeli

Tarihi materyaller içerisinde ders kitapları ve öğretim programları geçmişi anlamak ve günümüzü doğru kavrayabilmek için etkili birer araçtır. Bu çalışma, nitel araştırmalarda kullanılan tarihsel yöntem araştırmasına göre yapılmıştır. Bu yaklaşımın en dikkate değer özelliği, geçmişte gerçekleşmiş eylemleri ve olayları tanımlamak, açıklamak ve doğru bir şekilde anlayabilmek için bilgilerin düzenli ve sistematik bir biçimde toplanıp değerlendirilmesidir. Nitekim tarihsel araştırmalar bir nevi doküman incelemesi yöntemini de kapsamaktadır (Fraenkel, Norman, Wallen-Helen & Hyun, 2011). Bu nedenle bu çalışma, doküman temelli

tarihsel yöntem araştırmalarının doğasına uygun olarak Cumhuriyet döneminden itibaren uygulanan ve dönemsel olarak değişikliğe gidilen müfredat programları (tarih, sosyal bilgiler, hayat bilgisi ve inkılap tarihi ve Atatürkçülük) belgelerinden oluşmaktadır.

### Verilerin Toplanması

Bu çalışmanın verileri, Cumhuriyetin ilk yıllarından (1924) itibaren ilkököl ve ortaokul için hazırlanan tarih, sosyal bilgiler, hayat bilgisi ve inkılap tarihi ve Atatürkçülük öğretim programlarından oluşmaktadır. Bu çalışma doküman incelemesi yöntemine uygun adımlarla gerçekleştirilmiştir. Söz konusu dokümanlar, her türlü yazılı materyalleri

kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021) Bu araştırmada kullanılan veriler, Ankara Milli Kütüphane arşivinden ve Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının çevrimiçi veri tabanından sağlanmıştır. Dokümanlar, tarihi basım yıllarına göre sıraya konulmuş ve daha sonra dönemlerine göre Lozan Antlaşmasının varlığı ve sunum biçimine göre analize hazır hale getirilmiştir. Bu araştırmada okuyucuya daha gerçekçi bilgiler sunmak adına araştırmada kullanılan öğretim programları tablo 1’de açıklanmıştır.

**Tablo 1.** Bu araştırmada kullanılan müfredat programları

Ders adı	Basım yılı	Eğitim düzeyi	Öğretim programının adı
Tarih	1924	İlköğretim	İlköğretim Müfredat Programı
Tarih	1930	İlköğretim	İlköğretim Müfredat Programı
Tarih	1931	Ortaokul	Ortaokul Müfredat Programı
Tarih	1938	Ortaokul	Ortaokul Programı
Tarih	1948	İlköğretim	İlköğretim Programı
Tarih	1949	Ortaokul	Ortaokul Programı
Tarih	1961	İlköğretim	İlköğretim Programı
Tarih	1962	Ortaokul	Ortaokul Programı
Hayat Bilgisi	1968		
Sosyal Bilgiler	1968	İlköğretim	1968 İlköğretim Programı
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	1988	Ortaokul	İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Müfredat Programı
Sosyal Bilgiler Programı	1990	İlköğretim	Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
İlköğretim	2005		
Sosyal Bilgiler	2018	İlköğretim	Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
	2023		
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	2018	8. Sınıf Ortaokul	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı
Tarih	2023	9, 10, 11. Sınıf Lise	Ortaöğretim 9, 10, 11. Sınıf Tarih Dersi Öğretim Programı
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	2022	Ortaöğretim	Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı

Tablo 1’de bu araştırmada kullanılan öğretim programlarına ait açıklayıcı bilgiler sunulmuştur. Bu veriler, tamamıyla dijital ortama aktarılmış ve daha sonra Lozan Antlaşması hakkında bilgiler içeren kısımları

kitapçığa dönüştürülerek kâğıda aktarılmış ve analiz süreci bu şekilde sistemli, düzenli ve planlı bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

**Verilerin Analizi**

Bu çalışmada, Cumhuriyet döneminden bugüne kadar kullanılan öğretim programlarıyla ilgili veriler betimleyici bir şekilde incelenmiştir. Analiz süreci Lozan antlaşması konulu temaya göre gerçekleştiği için betimleyici çalışmaların özelliğine uygundur. Çünkü bu çalışmalarda derinlemesine bilgi edinmekten ziyade araştırılan konunun varlığını belirlemek ve anlatış tarzını ortaya koymak önemlidir. Bu sebeple veri analizi, öğretim programlarının tarihine göre gerçekleştirilmiş ve Lozan antlaşması ile ilgili geçen kavram veya açıklamalar tespit edilerek tablo da sunulmuştur. Bu bilgilerin tablo içerisinde verilmesinin en önemli nedeni, bilgilerin tarihsel sıralamaya dayalı olması, net bir görünüm sağlaması ve öğretim programlarının yıllara göre değişimini daha gerçekçi görebilmek adına doğru bir yol olacağı düşünülmektedir. Çalışmanın inandırıcılığını sağlamak adına öğretim programlarında yer alan ifadeler olduğu gibi sunulmuştur. 1914 ilköğretim programının Osmanlıca çevirisi yapılarak alan uzmanına kontrol edilmiş ve ilgili araştırmacılar tarafından belgeler üzerinde uzlaştıktan sonra bilgiler yoruma hazır hale getirilmiştir.

**Bulgular**

Bu bölümde, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde, Cumhuriyet döneminden itibaren yürürlüğe konulan ders programlarında Lozan Antlaşmasıyla ilgili bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

**Tablo 2.** Cumhuriyetten günümüze ders programlarında Lozan Antlaşması

Müfredat Programları	Düzyey	Ders	Konu	İçerik
1924 İlköğretim Müfredat Programı	5. Sınıf	Tarih	Milli İntibah Devri, İstiklal Harbi	Lozan Muahedesi
1930 İlköğretim Müfredat Programı	4 ve 5. Sınıf	Tarih	-	-
1931 Ortaöğretim Müfredat Programı	5. Sınıf	Tarih	Yeni Türk devletinin kuruluşunun tamamlanması	Lozan Konferansı: 24 Temmuz 1923 Lozan: Türk mucizesi
1938 Ortaokul Programı	3. Sınıf	Tarih	İstiklal Harbi/ Lozan'dan Cumhuriyetin resmen ilanına kadar	Lozan Konferansı ve Lozan Muahedesi
1948 İlköğretim Programı	4 ve 5. Sınıf	Tarih	Tarih açıklamalar Kurtuluş Savaşı	Lozan Barış Antlaşması Lozan Barışı ve İsmet İnönü
1949 Ortaokul Programı	3. Sınıf	Tarih	İstiklal Savaşı	Lozan Barışı (İsmet İnönü siyaset ve askerlik hayatı belirtilecek).
1961 İlköğretim Programı	3. Sınıf	Tarih	Tarih açıklamalar Kurtuluş Savaşı	Lozan Barışının İmzası Yurdun düşmanlardan temizlenmesi, Lozan Barışı
1962 Ortaokul Programı	3. Sınıf	Tarih	Kurtuluş Savaşı	Lozan Barışı (Sevr Antlaşmasından da bahsedilecektir)
1968 İlköğretim Programı	3. Sınıf	İlköğretim Hayat Bilgisi	Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk	Yurdun düşmanlardan temizlenmesi ve Lozan Barışı
	5. sınıf	Sosyal Bilgiler	Cumhuriyetimiz	Mudanya Mütarekesi ve Lozan Barışı (Bu arada saltanatın kaldırılması okuma parçası halinde işlenecektir)

1988 Ortaokul Programı	8. Sınıf	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	Kurtuluş Savaşı	Lozan Barış Antlaşması ve önemi
1990 Sosyal Bilgiler Programı	4 ve 5. sınıf	Sosyal Bilgiler	Kurtuluş Savaşı	Barış dönemi: Lozan Barış Antlaşması ve önemi
2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler	4. Sınıf	Sosyal Bilgiler	Kültür ve Miras/ Geçmişimi Öğreniyorum	1. Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak Milli Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimler. 2. Milli Mücadele'nin kazanılmasında ve cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark eder.
	5. Sınıf	Sosyal Bilgiler	Kültür ve Miras/Adım Adım Türkiye	1. Atatürk inkılaplarıyla ilkelerini ilişkilendirir. 2. Milli Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Milli Mücadele'nin önemini kavrar. İsmet İnönü'nün Lozan barış görüşmelerine katıldığı belirtilmiş ve Türkiye'yi temsil etti.
2018 ve 2023 İlköğretim Sosyal Bilgiler	4. Sınıf	Sosyal Bilgiler		1. Milli Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Milli Mücadele'nin önemini kavrar. İsmet İnönü'nün Lozan Barış görüşmelerine katıldığı belirtilmiş ve Türkiye'yi temsil etti.
2018 Ortaokul T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretim Programı	8. Sınıf	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi	3. Ünite: Milli Bir Destan: Ya İstiklal Ya Ölüm! 6. Ünite: Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası	İTA.8.3.6. Lozan Antlaşması'nın sağladığı kazanımları analiz eder. İTA.8.6.2. Atatürk Dönemi Türk dış politikasında yaşanan gelişmeleri analiz eder. a) Lozan barış antlaşması, Atatürk dönemi Türk dış politikasının temel ilkeleri ile ilişkilendirilir.
2023 Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı	9, 10 ve 11. Sınıf Lise	Tarih	-	-
2018 T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretim Programı	Ortaöğretim	Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi	2. Ünite: Milli Mücadele	2.6. Milli Mücadele sonucunda kazanılan diplomatik başarıları ülkemizin bağımsızlığı açısından değerlendirir. b)Türkiye'nin bağımsız bir devlet olarak tanınmasında Lozan barış antlaşmasının önemi vurgulanır. c)Lozan barış antlaşması'nın maddeleri ile Sevr Antlaşması'nın maddeleri karşılaştırılır.

Tablo 2’de araştırmanın analizleri sonucunda elde edilen bulgular, sunulmuştur. 1924 İlkmektep Tarih dersi müfredat programında, Lozan Muahedesi ismine ilk kez yer veren öğretim programıdır. Cumhuriyet dönemindeki olayları ve kuruluşu ile ilgili bilgilere yer veren bir program olması dolayısıyla önemlidir. Örneğin Kurtuluş Savaşı ismiyle bildiğimiz savaş dönemi, 1924 İlkmektep tarih dersi öğretim programında *Milli İntibah Devri ve İstiklal Harbi* olarak ilk kez geçmektedir (Maarif Vekâleti, 1924). 1930 İlkmektep Tarih dersi müfredat programında, Lozan antlaşmasıyla ilgili bir açıklamaya rastlanmamıştır (Maarif Vekâleti, 1930). 1931 Orta mektep Tarih dersi müfredat programında Lozan antlaşmasının varlığı ilk kez tespit edilmiş ve bu programda Lozan antlaşmasının sunuluş biçimi, *Lozan Konferansı ve Türk mucizesi* şeklinde olduğu görülmektedir (Maarif Vekâleti, 1931). 1938 3. sınıf ortaokul tarih dersi öğretim programında, Lozan antlaşmasıyla ilgili bilgiler mevcuttur. Ayrıca 1938 orta mektep öğretim programında *İstiklal Harbi/Lozan’dan Cumhuriyetin resmen ilanına kadar Lozan Konferansı ve Lozan Muahedesi* şeklinde bir anlatım sunumu saptanmıştır. 1931 ve 1938 Orta mektep Tarih öğretim programında Lozan antlaşması, ilk defa *konferans* ismiyle belirtilmiştir (Kültür Bakanlığı, 1938).

1948 İlkokul 4 ve 5. Sınıf Tarih dersi öğretim programında, Lozan antlaşması geçmekle beraber öğretim programında anlatış biçimi, *Tarih açıklamalar; Lozan Barış antlaşması; Kurtuluş Savaşı: Lozan Barışı ve İsmet İnönü* şeklinde açıklamaya sahip olduğu belirlenmiştir. 1948 Tarih dersi öğretim programında Lozan antlaşması için ilk kez *barış* ifadesi kullanıldığı tespit edilmiştir (MEB, 1948). 1949 3. Sınıf Ortaokul Tarih dersi öğretim programında, Lozan antlaşması: *İstiklal Savaşı: Lozan Barışı (İsmet İnönü siyaset ve askerlik hayatı belirtilecek)* şeklinde ifade edilmiştir (MEB, 1949). 1961 İlkokul 3. Sınıf Tarih dersi öğretim programında, *Açıklamalar; Lozan barışının imzası; Kurtuluş Savaşı, Yurdun düşmanlardan temizlenmesi ve Lozan Barışı* şeklinde anlatıldığı belirtilmiştir (MEB, 1961). 1962 yılı, 3. Sınıf Ortaokul Tarih dersi öğretim programında, Lozan antlaşmasının varlığı yer almakla birlikte sunuş biçimi, *Kurtuluş Savaşı; Lozan Barışı (Sevr Antlaşmasından da bahsedilecektir)* şeklinde olduğu görülmektedir. Ayrıca 1962 yılındaki 3. Sınıf Ortaokul Tarih dersi öğretim programında Lozan antlaşması ile Sevr antlaşmasının karşılaştırılması için öğretmene bu konuda bir talimat verildiği görülmektedir (MEB, 1962).

1968 İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi dersi öğretim programında, ilk kez Lozan antlaşmasıyla ilgili bir bilgiye yer verilmiştir. Bu öğretim programında Lozan antlaşmasının sunuluş biçimi; *Cumhuriyet Bayramı ve Atatürk, yurdun düşmanlardan temizlenmesi ve Lozan Barışı* olarak görülmektedir. 1968 İlkokul 3. sınıf hayat bilgisi dersi öğretim programında, Lozan Antlaşması, daha çok Atatürk’ün anlatıldığı konular içerisinde belirtilmiş ve yurdun Atatürk önderliğinde düşmanlardan temizlenmesi sonucunda, bu barış antlaşmasının imzalandığı söylenebilir. 1968 İlkokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında, Lozan Antlaşmasına yer verilmiştir. Bu öğretim programındaki yer alma biçimi *Cumhuriyetimiz, Mudanya Mütarekesi ve Lozan Barışı (Bu arada saltanatın kaldırılması bir okuma parçası halinde işlenecektir)*, olarak görülmektedir (MEB, 1968).

1988 ortaokul inkılap tarihi ve Atatürkçülük müfredat programı, Lozan Antlaşması üzerinde durulan ve bu antlaşmayla ilgili detaylı bilgilere yer veren ilköğretim programıdır. Bu öğretim programında, *“Kurtuluş Savaşı, Lozan Barış Antlaşması ve önemi”* şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca bu öğretim programında Lozan antlaşmasıyla ilgili ilk defa *önemi* şeklinde bir anlatım sunum biçimine yer verilmiştir (MEB, 1988). 1990 İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında, Lozan Antlaşmasının sunumu, *“Kurtuluş Savaşı, barış dönemi: Lozan Barış Antlaşması ve önemi”* şeklinde olduğu görülmektedir (MEB, 1990).

2005 yılında İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında, Lozan Antlaşması ile ilgili bazı bilgiler bulunmaktadır. Kültür ve miras öğrenme alanında yer alan Geçmişimi öğreniyorum ünitesinde, öğrenciler yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak Milli Mücadele sürecinde yakın çevrelerini ve Türkiye’yi tanımlar; Milli Mücadele’nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilanında Atatürk’ün rolünü fark ederler (MEB, 2005) isimli kazanımlar bünyesinde Lozan Antlaşması geçmektedir. Bu öğretim programında ilk defa kazanım kapsamında yer verildiği görülmektedir. Yine 2005 ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında, kültür ve miras öğrenme alanı, adım adım Türkiye isimli ünite kapsamında bulunan *“Milli Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Milli Mücadele’nin önemini kavrar”* isimli kazanım kapsamında Lozan Antlaşmasına yer verildiği söylenebilir. Ayrıca İsmet İnönü’nün Lozan Barış görüşmelerine katıldığı belirtilmiş ve Türkiye’yi temsil ettiği ifade edilmiştir (MEB, 2005).

En son güncellenen 2018 ve 2023 İlköğretim 4. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programında, "Geçmişimi Öğreniyorum" adlı ünite içinde "Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele" konusu sunulmaktadır. Konunun işleniş, Milli Mücadele kahramanlarının yaşamlarından yola çıkarak Milli Mücadele’nin önemini anlamak" kazanımı altında detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Bu ünite ve konu içerisinde İsmet İnönü’nün Lozan Barış görüşmelerine katıldığı vurgulanmış ve Türkiye’yi temsil ettiği belirtilmiştir. Bu bulgulardan hareketle Lozan Antlaşması, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki öğretim programlarında bizzat *“Lozan Konferansı, barışı, önemi, antlaşma”* şeklinde daha çok yer edindiği görülmektedir. Günümüze yaklaştıkça öğretim programlarında Lozan Antlaşması isminin önemini koruduğu söylenebilir. Özellikle 2005, 2018 ve 2023 öğretim programlarında Lozan Antlaşmasının ismine doğrudan yer verilmemiş sadece kazanım bünyesinde ünite konuları kapsamında kendine yer edinmiştir (MEB, 2018).

2018 Ortaokul 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük öğretim programında, *“milli bir destan: ya istiklal ya ölüm!”* isimli ünite, *“Lozan Antlaşması’nın sağladığı kazanımları analiz eder.”* Adlı kazanımın doğrudan Lozan antlaşmasına yönelik olması dikkat çekicidir. Ayrıca yine aynı öğretim programında Atatürk’ün dış politikasında, *“Lozan Barış Antlaşması, Atatürk dönemi Türk dış politikasının temel ilkeleri ile ilişkilendirilir”* (MEB, 2018) isimli maddenin de bu antlaşma hakkında bilgiler içermesi konuya verilen ehemmiyeti göstermektedir. 2023 Ortaöğretim 9, 10 ve 11. Sınıf lise tarih dersi öğretim programında, Lozan Antlaşmasına yönelik herhangi bir bilgiye



rastlanmamıştır (MEB, 2023). Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin Milli Mücadele dönemi ünitesinde, "Milli Mücadele sonucunda elde edilen diplomatik başarıların ülkemizin bağımsızlığı açısından değerlendirilmesi" kazanımına dayanarak, "Türkiye'nin bağımsızlığının tanınmasında Lozan Barış Antlaşması'nın önemi vurgulanır ve Lozan Barış Antlaşması ile Sevr Antlaşması'nın maddeleri karşılaştırılır" şeklinde açıklamalar ve kazanımlar, Lozan Antlaşması'na odaklanmaktadır (MEB, 2018). Böylelikle Türkiye'nin tapusu olan bu antlaşmaya gerekli ehemmiyetin gün geçtikçe önemini koruduğu görülmektedir. Okuyucunun konuya dikkatini çekmek,

konunun önemini belirtmek, antlaşma sürecinin değişim yansımalarını görmek, araştırma konusunu desteklemek için Lozan Antlaşması ile ilgili bilgilerin ağırlıkta olduğu ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabına yansımaları şu şekildedir: Lozan Barış Antlaşmasıyla ilgili temel açıklayıcı bilgilerin yer aldığı ortaöğretim 12. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde konferansa katılan devletlerin sunuluş biçimi şekil 1'de şu şekilde verilmiştir:



**Şekil 1.** Lozan Barış Antlaşmasına katılan devletler (Hocaoğlu ve diğerleri, 2022)

Ortaöğretim 12. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde Mustafa Kemal ve arkadaşları Mudanya Ateşkes Antlaşmasının ardından sorunları çözmek ve antlaşma yapmak adına görüşmelerin İzmir'de yapılmasını önermiş. Ancak bu talebi kabul edilmemiş ve Barış Konferansı'nı İsviçre'nin Lausanne (Lozan) kentinde toplanmasına karar verilmiştir. Ancak bu esnada İtilaf devletleri alınacak kararlarda etkili olmak için Ankara Hükümetinin yanında İstanbul Hükümetini de davet etmiş. Bu durumun farkında olan dönemin Ankara Hükümetine bağlı TBMM almış olduğu bir kararla 1 Kasım 1922'de Saltanatı kaldırarak bu iki başlı yönetim ve temsiliyet anlayışına son vermiştir. Böylece konferansa Türkiye'yi Hariciye Nazırı İsmet Paşa başkanlığındaki bir heyet temsil etmiştir. Barış görüşmeleri sonucunda müttefikler, Osmanlı Devleti üzerindeki ekonomik imtiyazları, Boğazlar üzerindeki hâkimiyetleri, Hatay ve Musul konularındaki taleplerinden ödün vermek istememiştir. Hatay ve Musul sorunları çözümsüz bırakılmış, Boğazlar askersiz bölge haline getirilmiş, Türk ve Yunan nüfusu mübadele edilmiştir. Lozan Antlaşması'nda, Misak-ı Milli'de belirlenen hedeflerin tamamı gerçekleşmemiştir. Ancak Türk milleti, büyük fedakârlıklarla verdiği mücadele sonucunda istiklale

ulaşmayı başarmıştır. Lozan Antlaşması sayesinde Türkiye yeni bir devlet olarak kurulmuş, bugünkü sınırları kabul edilmiş ve bağımsızlığı ile egemenliği onaylanmıştır. Türkiye, uluslararası ilişkilerde bağımsız bir devlet olarak kendini kabul ettirmiş ve statüsünü belirlemiştir. Ayrıca Atatürk'e göre Lozan Antlaşması'nı Türk milletinin yüzyıllardır süregelen yok etme faaliyetlerine karşı bir zafer olarak değerlendirmiştir. Bu antlaşma, Osmanlı tarihinde bile benzeri bulunmayan siyasi bir zaferin belgesi olduğu ifade edilmiştir. Kısaca Lozan Barış Antlaşması, Türkiye'nin zaferini ve bağımsızlığını ilan ederek uluslararası alanda tanınmasını sağlamış, aynı zamanda sömürge halkları için umut verici bir örnek olmuştur. Ortaöğretim 12 Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı doğrultusunda ders kitabına metinsel açıklamaları desteklemek ve öğrencilerin konuya dikkatlerini çekmek adına Lozan Barış Antlaşmasına göre sınırları belirlenmiş bir Türkiye Haritası ve Konferans ile ilgili görsellere de yer verilmiştir (Hocaoğlu vd., 2022). Nitekim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde Lozan Konferansını betimleyen şu görsellere yer verilmiştir:



Görsel 1. Lozan'da Türk heyeti



Görsel 2. Lozan Barış Antlaşması İmzalanırken

(Hocaoğlu vd., 2022).

Bu görsel, Lozan'daki Türk heyetini göstermektedir. Lozan Barış Konferansı, 1922'de Birinci Dünya Savaşı'nı sona erdiren antlaşmaların yeniden gözden geçirilmesi ve yeni bir barış düzeninin kurulması amacıyla toplanmıştır. Görselde, Türkiye'yi temsil eden heyetin üyeleri resmi kıyafetler içinde ciddi bir ifade ile poz vermiştir. Bu heyet, Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası alanda tanınması ve yeni sınırlarının belirlenmesi için önemli bir görevi üstlenmiştir. Heyet üyeleri arasında İsmet İnönü gibi önemli isimler yer almaktadır. Bu görsel, o dönemin tarihi önemini ve Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesindeki kararlılığını yansıtmaktadır. 2. Görselde, Türk heyeti ve diğer devletlerin temsilcileri bir araya gelmiş ve resmi bir ortamda antlaşmayı imzalamaktadır. Bu an, Türkiye'nin bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün uluslararası alanda kabul edildiği tarihi bir dönüm noktasıdır. Antlaşmanın imzalanmasıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nun sona erdiği ve modern Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı resmen kabul edilmiştir.

### Sonuç

Devletler, eğitim sistemleri aracılığıyla kendi kuruluş felsefelerini ve ideolojilerini yeni nesillere aktarırlar. Bu durum, devletin varlığını sürdürebilmesi ve toplumsal düzenin devamı açısından öneme sahiptir. Eğitim sistemleri, sadece bireylere bilgi ve beceri kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal değerleri ve ideolojileri de aktarır. Eğitim, bireyleri toplumsal beklentilere uygun hale getirirken, aynı zamanda devletin varlığını ve ideolojisini devam ettirmesini sağlar. Bu bağlamda ders kitapları ve müfredatlar, kimlik ve birlik duygusunu pekiştirmede önemli bir rol oynar. Özellikle bayramlar, kahramanlar, tarihsel olaylar ve semboller, ders kitapları aracılığıyla öğrencilere aktarılır ve bu sayede ortak bir kimlik ve aidiyet duygusu oluşturulur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşaması, çok çetin mücadeleler kapsamında meydana gelmiştir. Özellikle Osmanlı devletinden kalan birçok sorun, Milli Mücadele döneminde, savaş ortamında, antlaşma masalarında kendini iyice hissetmiştir. Durum böyle olunca Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları

topyekûn bir mücadele başlatmıştır. Savaş meydanlarındaki mücadeleler sonucunda elde edilen kazanımlar, artık yerini barış antlaşmalarına bırakmıştır. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde en önemli antlaşmalardan biri olan Lozan Antlaşması ve önemi, öğretim programlarında çoğunlukla kendine yer edinmiştir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre 1924 ilköğretim tarih dersi müfredat programında "Lozan Muahedesi" ismiyle ilk kez Lozan Antlaşmasından bahsedilmiştir. Fakat 1930 İlkokul Tarih dersi müfredat programında, Lozan Antlaşmasıyla ilgili bir açıklamaya rastlanmamıştır. 1931 Orta mektep tarih dersi müfredat programında, *Lozan Konferansı ve Türk mucizesi* olarak belirtilmiştir. Ayrıca 1931 ve 1938 orta mektep tarih dersi öğretim programında Lozan antlaşması, ilk defa konferans ismiyle belirtilmiştir.

1948 İlkokul 4 ve 5. sınıf tarih dersi öğretim programında, Lozan Antlaşması geçmekle beraber öğretim programında anlatış biçimi, "Tarih açıklamalar; Lozan Barış Antlaşması; Kurtuluş Savaşı: Lozan Barışı ve İsmet İnönü" isimli açıklamaya sahip olduğu belirlenmiştir. 1948 Tarih dersi öğretim programında Lozan Antlaşması için ilk kez *barış* ifadesi kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. 1961, 1962, 1968, 1988, 1990, 2005, 2018 ve 2023 Lozan Antlaşmasıyla ilgili bilgilere yer verilmiş ve gerekli tarihi hassasiyet gösterilmiştir. Yapılan bir araştırma sonucuna göre Türk eğitim sisteminde öğretim programları kapsamında oluşturulan tarih konularında Türkiye ve diğer devletlerarasında gerçekleşen antlaşmaların isimlerinin geçtiğini belirtmesi bu araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Savaş meydanlarında elde edilen olumlu kazanım kadar antlaşma masalarında da ustalığını sergilemek hayati önem taşımaktadır. Gerçekten de savaşlar kadar antlaşmaların da tarihsel açıdan önemi bir kez daha ortadadır. Nitekim Lozan Antlaşması bunun en iyi örneğidir. Bu sebeple antlaşmaların öğretimiyle, öğrencilerin tarihsel bilgi ve becerilerinin gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Öğretim programları, öğretim materyallerine yön verir. Bu sebeple, sosyal bilgiler dersinin, öğrencilere politik tutum ve değerlerin öğretilmesi ve vatandaşlık bilincinin kazandırılması konusunda önemli bir rolü

bulunmaktadır. Tarih bilincine sahip olmayan bireyler, eleştirel ve araştırma becerisinden yoksun olabilir, hatta geçmişini olduğu gibi kabul eden ve gelecek beklentisi olmayan bireyler, bazı ideolojik ve tutarsız bilgilere sahip olur. Bu durum toplumsal geleceği tehlike altına almak demektir. Bu sebeple Türk gençliğinin kendi tarihi ile ilgili olup bitenleri öğrenmesi kadar doğal bir şey yoktur. Durum böyle olunca okulda öğretim programları çerçevesinde verilen eğitimin içeriği ve kalitesi son derece mühimdir. Söz konusu kendi tarihinde gerçekleşen antlaşmaları bilmeyen bir nesil, tarihi bilgileri doğru anlamayabilir. Çünkü antlaşmaların imzalandığı dönemin gerçek amacını bilmek, dönemin koşullarını, niteliklerini, hedeflerini daha gerçekçi bir şekilde yorumlayabilmektir. Bu sebeple antlaşmalar, savaşlardan sonra gerçekleşen yeni milletin siyasal, ekonomi ve sosyal hayatına yön verdiği gibi kültürel ve eğitim hayatına da şekil verir.

Lozan Antlaşmasının tarihsel önemini daha iyi anlamak için sosyal bilgiler ve tarih derslerinin öğretim amaç ve hedefleri temel alınarak bilinçli bir yurttaş yetiştirmek zorunludur. Söz konusu bu dersler, demokrasi hareketleri doğrultusunda ve laik temeller üzerine inşa edilerek öğretim programlarında hedeflenen vatandaş sistemi hak ettiği yerini almıştır. Bir tamamlayıcı ve destekleyici unsur olarak öğretim programları, tarihini bilmek, anlamak, karşılaştırma yapmak, eleştirel düşünmek, kültürel mirasa sahip çıkmak, olay ve olguları kavramak, antlaşmaların önem ve kazanımlarını fark etmek, tarihsel olaylara duyarlı olmak, olumlu bir tarih bilincine sahip olmayı arzular.

#### Kaynakça

- Akandere, O. & Semiz Y. (2008). *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*. Eğitim Yayınevi. Konya.
- Aktaş Ö. (2013). Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Yer Alan Barış ve Antlaşmalar Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish History Education Journal*, Sayı 2. Cilt 2.
- Aktekin, S., Harnett P., Öztürk M. & Smart, D. (2009). *Çok Kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi*. Harf Eğitim Yayıncılığı, Ankara.
- Akyol, T. (2008). *Ama Hangi Atatürk*. Doğan Kitap, İstanbul.
- Akyüz, Y. (2016). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000 M.S.* Pegem Akademi Yayıncılık. İstanbul.
- Altuğ, Y. (1997). *Türk İnkılâp Tarihi (1919-1938)*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul.
- Aslan, E. (2010). Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Ders Kitapları. *Eğitim ve Bilim* 35, 158.
- Atatürk, M. K. (2012). *Nutuk-Söylev. (I-IV. Cilt)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları. <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-273376/nutuk.html>
- Benazus, H. (2023). *Türk Tarihinin Dönüm Noktası Lozan*. Sia Kitap. İstanbul.
- Beriker, N. & Druckman, D. (1991). Models of Responsiveness: The Lausanne Peace Negotiations (1922-1923). *The Journal of Social Psychology* 131, 2. s. 297-300.

İlgili literatürdeki bilgiler ve sonuçlar doğrultusunda şu öneriler yapılabilir: Bugünün tarih öğretiminde, tarihsel düşünme yeteneklerinin geliştirilmesi için öğretim programlarının geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek odaklı konular ve kazanımlar üzerine sağlam bir şekilde odaklanması ve paydaşların görüşlerinin ve önerilerinin dikkate alınması gerekmektedir. Öğrencilerin tarihsel olayları ve yorumları doğru bir şekilde ayırt etme, tarihsel empati kurma, zaman ve kronolojiyi anlama, kalıp yargıları fark etme ve kanıtla dayalı mantık yürütme gibi temel becerilerini geliştirmek önemlidir. Bu beceriler, geçmişle günümüz arasında bağlantı kurarak tarihsel süreçleri daha iyi anlamalarını sağlar. Ayrıca, öğretim sürecinin etkileyici ve ilgi çekici aktivitelerle desteklenmesi, öğrencilerin bu becerileri daha etkin bir şekilde öğrenmelerine yardımcı olabilir. Öğretim programları, çeşitli dersler aracılığıyla öğrencilere tarih bilinci, kültürel miras, gelenekler, geçmişten gelen aidiyet duygusu ve sorumluluk bilinci kazandırmanın önemini vurgulamaktadır. Bu dersler, öğrencilerin birey olarak topluma etkin katılımını ve üretkenliklerini artırarak vatandaşlık bilincini güçlendirmeyi amaçlar. Öğrencilerin, Kurtuluş Savaşı ve döneminde gerçekleşen olayları doğru ve gerçekçi bir şekilde öğrenip anlamaları için okul dışı öğrenme ortamları ve aktif öğrenme teknikleri ile öğrenme sürecinin daha da olumlu olması desteklenebilir.

- Biçer, H. (2019). *Ortaokul T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitapları İçerisinde Yer Alan Antlaşma Metinlerinin Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi. Konya.
- Biçer, H. (2019). *Ortaokul T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitapları İçerisinde Yer Alan Antlaşma Metinlerinin Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan University.
- Bilsel, M.C. (2023). *Lozan (2 cilt takım)*. Selenge Yayınları. İstanbul
- Bozaslan, M. (2019). *Lozan'daki Türk Heyeti Üyelerinin Türkiye'nin Siyasi ve Sosyo-Kültürel Gelişimindeki Rollerini*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gaziantep Üniversitesi. Gaziantep.
- Coşkun, A. (2019). *1922-1923 Diplomat İnönü Lozan*. Kırmızı Yayınevi, İstanbul.
- Dance, E. H. (1969). Tarih öğretiminde peşin hükümler. Engez, N. (Çev.), *Tarih Öğretimi ve Tarih Kitaplarının Geliştirilmesi*. İstanbul: Milli Eğitim, 65-97.
- Demirci, S. (2011). *Belgelerle lozan: taktik strateji Diplomatik Mücadele 1922-1923*. (Mehmet Morali, Çev.). Alfa Yayınları.
- Dönmez, C. (2003). Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler*, Şahin, C. (Ed.), Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara



- Düşgün, U. (2017). 1923 Lozan mübadelesinin Türk romanına yansımaları. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi. Muğla
- Erdal, A. (2011). The First Primary School Curriculum of the Turkish Republic. *Elementary Education Online*, 10(2), s. 717-734.
- Erkan, Ş. (2009). *Lozan Antlaşması'nda Yer Alan Düzenlemeler Kapsamında Heybeliada Ruhban Okulu ve Günümüze Yansımaları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi. Ankara.
- Eroğlu, H. (1985). Şerefli Bir Tarih: Lozan. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 1(), 805-812.
- Eroğlu, H. (1986). *Türk Devrim Tarihi*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Giritli, İ. (1993). Lozan Antlaşmasınının 70. Yıldönümü Ardından. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, IX(), 473-478.
- Hocaoğlu, A., Kara D., Alemdar E. & Keleş S. (2022). *Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük 12 Ders Kitabı*. Çiçek, R. (Ed.), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar, Ankara, s. 95-96.
- Jack, R. Fraenkel, J., Norman E., Wallen H. & Hyun, H. (2011). *How to Design and Evaluate Research İneducation, Connect Learn Succeed*, New York.
- Kabapınar, Y. & Camkıran M., T (2012). Bilginin Sunumu Boyutunda 1981 ve 2006 Yılı İnkılap Tarihi Programlarına Göre Hazırlanmış Ders Kitaplarına Bakmak. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 36.
- Kara, H. M. (2011). *İstanbul Basınına (Vakit Gazetesi) Göre Lozan Barış Konferansı Müzakereleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi. Kütahya.
- Karacan, A. N. (2009). *Lozan (No. 1783)*. Türkiye İş Bankası. İstanbul.
- Kavaf, S. A. (2015). *Sosyal ve Kültürel Değişimler Açısından Doğurduğu Sonuçlar İtibariyle Lozan Mübadelesi: Nevşehir Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi.
- Kılıç, M. (2012). *Tarihim ve Ben Ulusal Bağımsızlık Savaşı ve Lozan*. Artes Yayınları. Ankara.
- Kodal, T. (2006). Lozan Barış Antlaşması ve Türk Kamuoyu. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 22, sy. 64-65-66.
- Kodaman, B. (1989). Lozan Antlaşması Hakkında Bir Değerlendirme. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 4(1), 6-12.
- Merey, Z. (2014). Dünya'da ve Türkiye'de Tarih Eğitiminin Tarihsel Gelişimi, *Tarih Nasıl Öğretilir?* İçinde Safran, M. (Ed.), *Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri*. Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul.
- Otto-Ernst S., Edouard B. & Dance, H. V. (1969). Tarih Öğretiminde Peşin Hükümler, Engez. N. (Çev.) *Tarih Öğretimi ve Tarih Kitaplarının Geliştirilmesi*. Milli Eğitim, İstanbul.
- Öpöz, F. (1998). *İsmet Paşa ile Lozan'a Gidenler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Özcan M. Ş. (2011). *Lozan Konferansı'nun Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Yansımaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. Eskişehir.
- Özgiray, A. (1996). Lozan'dan Cumhuriyet Rejimine Giden Yol. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XIII(), 149-158.
- Sonyel, S. R. (1973). *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika I*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Sonyel, S. R. (2006). *Gizli belgelerle Lozan Konferansı'nun perde arkası*. Türk Tarih Kurumu. Ankara.
- Soysal İ. (1989). *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları: Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte*. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Şahin, B. (2006). *Lozan Barış Antlaşması ve Avrupa Birliği Çerçevesinde Azınlıklar ve Ulusal Güvenliğe Etkileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Kara Harp Okulu, Savunma Bilimleri Akademisi, Ankara.
- Şahingöz, M. (1997). Lozan Türk Yurdu. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XIII(), 31-75.
- Şimşir, B. N. (2012). *Lozan günlüğü*. Bilgi Yayınevi. Ankara.
- T.C. Bakanlığı, Kültür (1938). *Ortaokul Programı*. Devlet Basımevi, İstanbul.
- T.C. Maarif Vekâleti (1924). *İlk Mekteplerin Müfredat Programı, İlk Tedrisat Dairesi*. Matbaa-i Amire. İstanbul.
- T.C. Maarif Vekâleti (1930). *İlk Mektep Müfredat Programı*, Devlet Matbaaları, İstanbul.
- T.C. Maarif Vekâleti (1931). *Ortaokul Müfredat Programı*, Devlet Matbaası, İstanbul.
- T.C. MEB (1961). *İlkokul Programı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- T.C. MEB (1968). *İlkokul Programı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- T.C. MEB (1990). *İlköğretim Programı*. Milli Eğitim Yayınları. Ankara.
- T.C. MEB (2018). *8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Öğretim Programı*, Milli Eğitim Basımevi. Ankara.
- T.C. MEB (2023). *Ortaöğretim 9, 10 ve 11. Sınıf Lise Tarih Dersi Öğretim Programı*, Milli Eğitim Basımevi. Ankara.
- T.C. MEB. (1948). *İlkokul Programı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- T.C. MEB. (1949). *Ortaokul Programı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- T.C. MEB. (1962). *Ortaokul programı*, Milli Eğitim Basımevi. İstanbul.
- T.C. MEB. (1988). *Ortaokul Programı*, Milli Eğitim Basımevi. Ankara.



- T.C. MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Milli Eğitim Yayınları. Ankara.
- T.C. MEB. (2018). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Milli Eğitim Yayınları. Ankara.
- T.C. MEB. (2022). *Ortaöğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı*. Milli Eğitim Basımevi. Ankara.
- T.C. MEB. (2023). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Milli Eğitim Yayınları. Ankara.
- T.C. MEB. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *Öğretim Programları*, <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>. Erişim Tarihi: 05.09.2023.
- Toprak, S. V. (2016). Lozan Antlaşmasının İmzalanması Ve Onaylanmasının Tanin Gazetesinde Yankıları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XXXIII(), 1-46.
- Tural, S. (2003). Türkiye Cumhuriyeti'nin Tapu Tescil Andlaşması: Lozan. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XIX(), 1-16.
- Türk Dil Kurumu, [TDK], *Öğretim programı*, [www.tdk.org](http://www.tdk.org). Erişim Tarihi: 05.09.2023.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (12. Baskı) Seçkin Yayıncılık. Ankara.

**Ekler****Ek-1.** 1924 İlk Mektepler Müfredat Programı<sup>1</sup>**Ek-2.** 1930 İlkmektep Müfredat Programı<sup>2</sup>**Extended Abstract**

The Treaty of Lausanne, which is seen as an important turning point in Turkey's political history, is an important treaty that took place during the foundation years of the Republic of Turkey and determined the national borders of the country. These borders largely overlap with the borders of the Misak-ı Milli (National Pledge). Obviously, this treaty was signed in Lausanne, Switzerland on July 24, 1923 and was an important agreement that ensured Turkey's international recognition. It marked the end of the Ottoman Empire and the establishment of the modern Republic of Turkey. The Lausanne Peace Treaty helped Turkey to be recognized as an independent state, to define its national borders, to gain economic independence and to regulate the rights of minorities. With this treaty, Turkey was freed from the debts and capitulations of the Ottoman Empire and national sovereignty was fully achieved. Thus, the Republic of Turkey, led by Mustafa Kemal Atatürk, was recognized internationally and strengthened its independence (Altuğ, 1997; Toprak, 2016; Benazus, 2023). This treaty was recognized as an agreement in which the Turkish state was legally equal and de facto victorious. This means that the Treaty of Sèvres, which was adopted during the last period of the Ottoman Empire and threatened Turkey's independence, was nullified. The Treaty of Lausanne respected the rights of the Turkish people in resolving important issues such as Western Thrace, Mosul, the islands, Cyprus, Hatay, Iskenderun and the Straits. Therefore, the Lausanne Peace Treaty provided great gains for the Turkish state

and social justice (Kodal, 2006; Giritli, 1993; Şahingöz, 1997; Karacan, 2009; Demirci, 2011; Coşkun, 2019).

**The Place of Lausanne Peace Treaty in the History of Turkish Education**

In addition to political, legal and military fields, the Treaty of Lausanne also led to significant changes in educational, social and cultural fields. In terms of the history of Turkish education, one of the most important outcomes of the Treaty of Lausanne was the inspection of foreign schools in Turkey and their adaptation to national education. The Treaty obliged the education programs of foreign schools in Turkey to be compatible with the Turkish education system. This led to the supervision of the curricula of foreign schools and made Turkish lessons compulsory. In this way, Turkish culture and history classes were made compulsory in minority schools and these schools were integrated into the Turkish national education system. After the Treaty of Lausanne, the process of nationalization of the Turkish education system gained momentum. Since the Treaty recognized Turkey's full independence and sovereignty, a national policy in the field of education began to be pursued. In this process, the curricula of Turkish schools as well as foreign and minority schools were reorganized in line with national values, and an education system in line with Atatürk's principles and reforms was established (Eroğlu, 1985; Kodaman, 1989; Erkan, 2009; Akyüz, 2016; Düşgün, 2017).

<sup>1</sup> T.C. Maarif Vekâleti, 1924 İlk Mektepler Müfredat Programı. Milli Kütüphane Arşivi. Ankara.

<sup>2</sup> T.C. Maarif Vekâleti, 1924 İlk Mektepler Müfredat Programı. Milli Kütüphane Arşivi. Ankara.

## Method

### Research Model

Among historical materials, textbooks and curricula are effective tools for understanding the past and comprehending the present correctly. This study was conducted according to the historical methodology used in qualitative research. The most noteworthy feature of this approach is the regular and systematic collection and evaluation of information in order to define, explain and accurately understand actions and events that took place in the past. As a matter of fact, historical research also includes a kind of document analysis method (Fraenkel, Norman, Wallen-Helen & Hyun, 2011). For this reason, in accordance with the nature of document-based historical method research, this study consists of the documents of the curriculum programs (history, social studies, life sciences, and history of revolution and Kemalism) that have been implemented since the Republican period and have been changed periodically.

### Results

States transmit their founding philosophies and ideologies to new generations through their education systems. This is important for the survival of the state and the continuation of social order. Education systems not only provide individuals with knowledge and skills, but also transmit social values and ideologies. While making individuals conform to societal expectations, education also enables the state to maintain its existence and ideology. In this context, textbooks and curricula play an important role in reinforcing a sense of identity and unity. In particular, holidays, heroes, historical events and symbols are conveyed to students through textbooks, thus creating a common identity and sense of belonging.

The founding phase of the Republic of Turkey took place in the context of very difficult struggles. In particular, many problems left over from the Ottoman Empire made themselves felt during the period of the National Struggle, in the war environment and at the treaty tables. When this was the case, Mustafa Kemal Atatürk and his comrades-in-arms started a total struggle. The gains obtained as a result of the struggles on the battlefields have now been replaced by peace treaties.

According to the results of this research, the Lausanne Treaty was mentioned for the first time in the 1924 primary school history curriculum under the name "Lausanne Treaty". However, no explanation about the Treaty of Lausanne was found in the 1930 primary school history curriculum. In the 1931 secondary school history curriculum, the Lausanne Conference and the Turkish miracle were mentioned.

In the 1948 primary school 4th and 5th grade history curriculum, although the Lausanne Treaty is mentioned, the way it is described in the curriculum is "History explanations; Lausanne Peace Treaty; War of Independence: Lausanne Peace Treaty; War of Independence: Lausanne Peace and İsmet İnönü". In the 1948 history curriculum, the term peace was used for the Treaty of Lausanne for the first time. 1961, 1962, 1968, 1988, 1990, 1990, 2005, 2018 and 2023 included information about the Treaty of Lausanne and the necessary historical sensitivity was shown. According to

the results of a research, the fact that the names of the treaties between Turkey and other states are mentioned in the history subjects created within the scope of curricula in the Turkish education system supports the results of this research (Biçer, 2019).